

CÁC XU HƯỚNG NGHIÊN CỨU DỊCH THUẬT PHÁP LÝ TRÊN THẾ GIỚI

Phan Tuấn Ly*, Lê Mỹ Duyên, Đàm Lan Anh

Khoa Ngoại ngữ Pháp lý, Trường Đại học Luật TP. HCM, Việt Nam

Tóm tắt: Dịch thuật pháp lý là một lĩnh vực mang tính liên ngành, ngày càng thu hút sự quan tâm của giới nghiên cứu trong và ngoài nước. Bài viết này sử dụng phương pháp phân tích chủ đề (thematic analysis) để xác định các xu hướng nghiên cứu dịch thuật pháp lý (bao gồm biên dịch và phiên dịch) trên thế giới. Dữ liệu được thu thập từ hơn 100 công bố học thuật có liên quan đến lĩnh vực này. Kết quả nghiên cứu cho thấy có bốn xu hướng chính: (1) nghiên cứu lý thuyết về dịch thuật pháp lý, (2) thách thức, (3) ứng dụng khoa học máy tính trong dịch thuật pháp lý, và (4) dịch thuật trong bối cảnh tòa án và lập pháp. Bài viết còn một số hạn chế như phạm vi ngôn ngữ chủ yếu là tiếng Anh, tính chủ quan trong phân loại chủ đề, và giới hạn ở số lượng tài liệu. Tuy nhiên, trên cơ sở khái quát và phân tích, bài viết đã đề xuất một số hướng nghiên cứu tiềm năng trong việc nghiên cứu dịch thuật pháp lý trong thời gian tới.

Từ khóa: biên dịch, dịch thuật pháp lý, dịch thuật tòa án, phân tích chủ đề, phiên dịch

1. GIỚI THIỆU

Dịch thuật pháp lý (legal translation) là một lĩnh vực nhận được sự quan tâm đặc biệt từ các nhà dịch thuật, giảng viên, sinh viên và những người yêu thích nghiên cứu khoa học. Trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay, sự chính xác và chuẩn xác trong việc chuyển ngữ nội dung từ ngôn ngữ nguồn (SL) sang ngôn ngữ đích (TL) trở nên vô cùng quan trọng. Dịch thuật pháp lý không chỉ mang tính chất kỹ thuật mà còn liên quan đến quy định pháp luật, quyền lợi và trách nhiệm của các bên tham gia. Việc nghiên cứu dịch thuật pháp lý cần được thực hiện một cách kỹ lưỡng, xem xét cả hai mặt lý thuyết và thực tiễn. Người nghiên cứu cần có một cái nhìn đa chiều để nhận diện được sự phức tạp và tính chất đặc thù của lĩnh vực này.

Tầm quan trọng của nghiên cứu dịch thuật pháp lý không chỉ giúp cho các luật sư và nhà nghiên cứu, mà còn mang lại lợi ích cho những người hoạt động trong lĩnh vực dịch thuật. Điều này tạo ra một nhu cầu cấp thiết để tìm hiểu sâu hơn về các

xu hướng nghiên cứu hiện tại. Để đạt được mục tiêu nghiên cứu, bài viết sẽ trả lời hai câu hỏi chính.

Câu hỏi đầu tiên là: *Các nghiên cứu về dịch thuật pháp lý trên thế giới hiện nay đang tập trung vào những xu hướng nào?* Việc xác định những xu hướng này sẽ giúp các học giả hiểu được bối cảnh hiện tại và các phương pháp nghiên cứu đang được áp dụng. Khái quát tình hình nghiên cứu sẽ cho phép nhận diện các xu hướng chính, từ đó tạo điều kiện cho việc lấp đầy những khoảng trống trong lĩnh vực này.

Câu hỏi thứ hai là: *Khoảng trống nghiên cứu nào liên quan đến lĩnh vực dịch thuật pháp lý, và các nghiên cứu tiếp theo cần phải làm gì để giải quyết những vấn đề đó?* Câu hỏi này nhằm khám phá những thách thức hiện tại mà ngành dịch thuật pháp lý đang phải đối mặt và xác định các chủ đề còn chưa được quan tâm trong nghiên cứu. Việc làm rõ các khoảng trống nghiên cứu sẽ không chỉ bổ sung vào kho tàng tri thức trong lĩnh vực mà còn mở ra hướng đi cho những nghiên cứu trong tương lai.

2. TỔNG QUAN CƠ SỞ LÝ THUYẾT VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1 Tổng quan cơ sở lý thuyết

2.1.1 Khái niệm dịch thuật

Dịch thuật là một trong những ngành nghề tồn tại lâu đời của nhân loại. Theo quan điểm của tác giả Biel và Engberg (2013), trong công tác thực tiễn về những vấn đề sử dụng đa ngôn ngữ, dịch thuật chính là một trong những lĩnh vực quan trọng, nằm ở vị trí trung tâm. Tùy vào ngữ cảnh mà người dịch đề cập đến, bản dịch sẽ có những đặc điểm, loại hình dịch khác nhau (Sakai, 2006).

Lĩnh vực dịch thuật bao gồm biên dịch và phiên dịch. Biên dịch là một hình thức trung gian giữa hai ngôn ngữ, dựa vào những yếu tố liên quan đến ngôn ngữ, văn bản, ngôn ngữ học và văn hóa (Corina, 2021). Theo Munday và Blakesley (2022), biên dịch có thuật ngữ tiếng Anh “translation” bắt nguồn từ tiếng Latin “translatio”, có nghĩa là “vận chuyển” hoặc “mang theo”. Quá trình dịch thuật bao gồm việc chuyển dịch một văn bản nguồn thành một văn bản đích bằng một ngôn ngữ khác.

Dịch thuật pháp lý là một phần của dịch thuật. Piszcz và Sierocka (2020) cho rằng biên dịch pháp lý là một quá trình phức tạp, không chỉ nằm ở việc chuyển đổi ngôn ngữ mà còn chịu ảnh hưởng sâu sắc bởi bối cảnh văn hóa và xã hội. Tác giả cũng cho rằng, phiên dịch pháp lý không thể dịch một cách máy móc. Thuật ngữ “phiên dịch pháp lý” hiểu theo nghĩa rộng là không phụ thuộc theo bất kỳ quy phạm theo công thức chuẩn mực nào (Freeman, 2009). Theo Le (2003), dịch thuật pháp lý là chuyển dịch nội dung ngữ nghĩa trên cơ sở tôn trọng các đặc điểm hình thức văn bản đã được quy ước hóa ở hai cộng đồng giao tiếp của SL và TL. Dịch thuật pháp lý được coi là hoạt động giao tiếp giữa các chuyên gia. Theo Prieto Ramos (2024), biên dịch pháp lý là một lĩnh vực

yêu cầu chất lượng cùng năng lực chuyên môn cao. Lĩnh vực dịch thuật này trải rộng trên phạm vi rộng lớn bao gồm trong mảng luật pháp và các chuyên môn liên quan. Việc thực hiện chuyển dịch ngôn ngữ, không chỉ liên quan đến việc chuyển dịch từ ngữ mà còn liên quan đến vấn đề hiểu rõ và giao tiếp thông tin một cách chính xác và phù hợp về mặt ngữ nghĩa và văn hóa.

2.1.2 Đặc trưng của dịch thuật pháp lý

Dịch thuật pháp lý là một loại hình biên dịch, phiên dịch chuyên ngành liên quan đến ngôn ngữ luật pháp và các quy trình pháp lý, bao gồm việc dịch các văn bản pháp lý từ SL sang TL (Cao, 2010). Trong quá trình làm việc, người dịch cần biên dịch, sử dụng nhiều loại tài liệu pháp lý, bao gồm các tài liệu mang tính pháp quy, luật pháp trong nước và các văn bản quốc tế. Biên dịch pháp lý không chỉ yêu cầu thông thạo cả hai ngôn ngữ mà còn phải hiểu biết toàn diện về thuật ngữ và nguyên tắc pháp lý trong cả SL và TL. Theo Prieto Ramos (2024), chỉ riêng mảng dịch thuật pháp lý đã chiếm một phân khúc nổi bật về cả mặt số lượng lẫn chất lượng trong lĩnh vực biên dịch tư nhân và biên dịch tại các tổ chức đa ngôn ngữ. Lĩnh vực dịch thuật này có những đặc trưng riêng về ngôn ngữ, quy trình, yếu tố văn hóa cũng như phương pháp dịch.

Dịch thuật pháp lý mang theo những đặc trưng riêng so với dịch thuật thông thường. Theo Newmark (1988), đối với dịch thuật thông thường, kỹ thuật dịch này mang tính phổ quát hơn trong biên dịch do đặc điểm phi văn hóa của nó. Dịch thuật thông thường đòi hỏi việc chuyển dịch bám sát nội dung được đưa ra. Trong khi đó, dịch thuật pháp lý là lĩnh vực dịch liên quan trực tiếp đến luật pháp cũng như quyền và nghĩa vụ. Vì vậy, dịch thuật pháp lý phụ thuộc vào văn hóa, đồng thời đòi hỏi người dịch phải có kiến thức sâu rộng về thuật ngữ chuyên ngành và kiến thức pháp luật liên quan.

Quá trình dịch thuật pháp lý có quy trình khác so với dịch thuật thông thường. Dịch thuật ở lĩnh vực này không chỉ đơn giản là dịch từ SL qua TL mà còn phải xem xét những yếu tố khác như quy trình dịch thuật, những người tham gia, bối cảnh và cách tiếp nhận bản dịch ấy (Biel, 2017). Biên dịch pháp lý là một nhánh đặc biệt của biên dịch chuyên nghiệp, đòi hỏi trình độ chuyên môn và kỹ thuật liên quan (Prieto Ramos, 2015). Nội dung bản dịch thuộc lĩnh vực này cũng có những yêu cầu nhất định. Khi biên dịch thông thường, cần đảm bảo tính chính xác, nhưng đối với bản dịch pháp lý, người dịch cần xem xét và đảm bảo vấn đề ngữ cảnh văn hóa. Trong quá trình thực hiện, phiên dịch viên phải dựa vào nền văn hóa có liên quan đến vấn đề luật pháp. Không giống như biên dịch thông thường, biên dịch pháp lý là quá trình phức tạp, chịu ảnh hưởng sâu sắc bởi bối cảnh văn hóa và xã hội. Cùng với đó, phiên dịch pháp lý cũng chịu ảnh hưởng từ văn hóa pháp luật liên quan (Piszc & Sierocka, 2020). Theo AlSaeed và Abdulwahab (2023), sự nhạy cảm của văn hóa khác nhau có thể khiến cho bản dịch mang ý nghĩa sai lệch so với ban đầu. Vì vậy, người dịch cần phải có sự hiểu biết về yếu tố quan trọng này.

Ngoài ra, trong lĩnh vực dịch thuật pháp lý, cần phải phối hợp nhiều phương pháp để đưa ra một bản dịch hoàn chỉnh. Theo nghiên cứu của Biel (2017), phương pháp định lượng và định tính được sử dụng nhằm đảm bảo cho tất cả các khía cạnh về mặt pháp lý, giao tiếp, tính thực tế của bản dịch đều được xem xét kỹ lưỡng. Song song với những phương pháp ấy, người dịch thuật cũng cần nắm rõ về sự khác biệt về cách dịch câu trong văn bản pháp luật. Tài liệu pháp lý khác với những tài liệu thường gặp, cần được diễn đạt đầy đủ, điều chỉnh sao cho phù hợp với TL. Khi người dịch mắc phải sai phạm dù chỉ là lỗi nhỏ, cũng có thể dẫn đến hậu quả không lường trước được (AlSaeed & Abdulwahab, 2023).

2.2 Phương pháp nghiên cứu

Bên cạnh các phương pháp như tổng hợp, phân tích và khái quát vấn đề, bài viết chủ yếu sử dụng phương pháp phân tích chủ đề (Thematic Analysis – TA) để tiến hành khám phá các xu hướng nghiên cứu liên quan đến dịch thuật pháp lý. Phương pháp này lần đầu được triển khai bởi Gerald Holton (1970). Năm 2006, phương pháp này được Braun và Clarke (2024) đưa ra đề xuất tiếp cận phương pháp phân tích chủ đề một cách ‘có hệ thống’. Họ cũng cho rằng, Phân tích theo chủ đề tốt không chỉ đơn thuần là báo cáo những gì có trong dữ liệu. Nó liên quan đến việc kể một câu chuyện diễn giải về dữ liệu liên quan đến một câu hỏi nghiên cứu.

Đây là phương pháp để phát triển và diễn giải các mô hình ý nghĩa trên dữ liệu định tính (Braun & Clarke, 2024). Phương pháp nghiên cứu này có thể áp dụng cho nhiều loại dữ liệu khác nhau, bao gồm văn bản, phỏng vấn, ghi chép quan sát, hình ảnh và video. Sự phát triển của phân tích chủ đề (TA) đã tạo ra nhiều phiên bản khác nhau để đáp ứng nhu cầu nghiên cứu khác nhau. TA là một nền tảng quan trọng trong quá trình nghiên cứu định tính vì nó phù hợp để nhấn mạnh vào các mô hình vốn có trong phân tích dữ liệu định tính (Clarke & Braun, 2017). Với cách hoạt động linh hoạt của mình, TA giúp đỡ các nhà nghiên cứu khoa học điều chỉnh phương pháp một cách phù hợp nhất với từng bài nghiên cứu mà vẫn giữ nguyên được tính cốt lõi của bài.

Theo Riger và Sigurvinsdottir (2016), độ tin cậy của phân tích chủ đề sẽ được đánh giá thông qua việc áp dụng các quy trình có hệ thống và minh bạch mà vẫn phải đảm bảo tuân thủ theo các tiêu chí tin cậy định tính. Joffe (2011) cũng cho rằng các cách kiểm tra dữ liệu bằng: mã hóa thông tin một cách độc lập, đề cao tính minh bạch và các hệ thống quy trình nhằm tăng cường độ tin

cậy và tính nghiêm ngặt của phân tích. Tác giả này cũng nêu rằng, khi sử dụng phương pháp phân tích chủ đề, nếu mức độ nhất quán giữa các thông tin được mã hóa cao (trên 75%) thì khung mã hóa này được coi là minh bạch và đáng để tin cậy. Nowell và cộng sự (2017) liệt kê sáu bước để đảm bảo độ tin cậy cho TA.

Bảng 1. Thiết lập độ tin cậy trong mỗi giai đoạn phân tích theo chủ đề

Các giai đoạn của phân tích chủ đề	Cách thiết lập độ tin cậy
Giai đoạn 1: Làm quen với dữ liệu	- Dành thời gian tiếp xúc sâu với dữ liệu - Kết hợp nhiều phương pháp thu thập dữ liệu - Ghi chú lý thuyết và đánh giá cá nhân - Ghi lại các ý tưởng mã hóa/chủ đề ban đầu - Lưu trữ dữ liệu một cách có hệ thống - Ghi chép đầy đủ các bản ghi, ghi chú và nhật ký đánh giá cá nhân
Giai đoạn 2: Tạo mã ban đầu	- Thảo luận với đồng nghiệp - Đối chiếu kết quả giữa các nhà nghiên cứu - Viết nhật ký đánh giá cá nhân - Sử dụng khung mã hóa rõ ràng - Ghi lại quá trình mã hóa - Ghi biên bản các cuộc họp và trao đổi trong nhóm nghiên cứu
Giai đoạn 3: Tìm kiếm chủ đề	- Đối chiếu kết quả giữa các nhà nghiên cứu - Vẽ sơ đồ để xác định mối liên hệ giữa các chủ đề - Ghi chép chi tiết về sự phát triển và phân cấp của khái niệm và chủ đề
Giai đoạn 4: Xem xét lại các chủ đề	- Đối chiếu giữa các nhà nghiên cứu - Thẩm định các chủ đề cùng nhóm nghiên cứu - Kiểm tra lại mức độ phù hợp của chủ đề bằng cách đối chiếu với dữ liệu gốc
Giai đoạn 5: Đặt tên và định nghĩa chủ đề	- Đối chiếu giữa các nhà nghiên cứu - Thảo luận với đồng nghiệp - Thống nhất chủ đề trong nhóm - Tài liệu về các quốc họp nhóm liên quan đến chủ đề - Ghi biên bản cuộc họp đặt tên chủ đề

Giai đoạn 6: Tạo báo cáo	- Kiểm tra lại với thành viên nghiên cứu - Thảo luận với đồng nghiệp - Mô tả chi tiết quy trình mã hóa và phân tích - Mô tả rõ bối cảnh nghiên cứu - Trình bày nhật ký nghiên cứu - Giải thích các lựa chọn lý thuyết, phương pháp và phân tích xuyên suốt nghiên cứu
---------------------------------	--

Nguồn: Nowell và cộng sự (2017)

Để phục vụ cho việc phân tích, tác giả lựa chọn các nguồn tài liệu từ những cơ sở dữ liệu học thuật uy tín và đáng tin cậy. Các bài viết được trích dẫn chủ yếu từ Google Scholar, ResearchGate, Scopus, Web of Science và các trang thông tin khoa học chính thống khác như HeinOnline, Taylor & Francis, Springer, v.v. Ngoài ra, tác giả cũng bổ sung những cuốn sách của các nhà nghiên cứu lớn trong lĩnh vực dịch thuật như: Cao (2007), Newmark (1988), Nord (1997), Sarcevic (1997), v.v. Bài viết cũng áp dụng tiêu chí loại trừ, chẳng hạn như chỉ chọn các bài viết xuất bản trong các tạp chí học thuật (academic journals) nhằm đảm bảo độ chính xác và độ tin cậy của thông tin.

Các từ khóa liên quan đến dịch thuật pháp lý được sử dụng để tìm kiếm như: legal interpretation, thematic analysis, translation method, legal interpretation theory, AI, CAT tools, challenges of legal translation. Ngoài ra, nhóm còn sử dụng thêm từ khóa: phiên dịch tại tòa án, phiên dịch tư pháp để có thể tiếp cận được thêm nhiều nguồn thông tin xoay quanh pháp lý hỗ trợ cho nghiên cứu của mình.

Kết quả tìm kiếm được hơn 100 công bố có liên quan đến các từ khóa này, bao gồm 37 bài thuộc xu hướng lý thuyết và phương pháp, 20 bài về thách thức, 15 bài về công nghệ và AI, và 40 bài về bối cảnh tòa án và lập pháp. Thống kê số lượng này cho phép minh bạch hóa quy trình phân

loại và tăng độ tin cậy của kết quả phân tích. Việc áp dụng phương pháp phân tích chủ đề đối với hơn 100 bài viết đã giúp khái quát được tương đối đầy đủ bức tranh nghiên cứu hiện nay về lĩnh vực biên – phiên dịch pháp lý.

3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

3.1 Kết quả

Qua quá trình mã hóa và phân tích chủ đề hơn 100 công bố học thuật, chúng tôi đã xác định được bốn xu hướng chính: (1) nghiên cứu lý thuyết và phương pháp dịch thuật pháp lý, (2) các thách thức trong đào tạo và thực hành dịch thuật, (3) ứng dụng công nghệ và trí tuệ nhân tạo trong dịch thuật pháp lý, và (4) hoạt động dịch thuật trong bối cảnh tòa án và lập pháp. Việc xác lập rõ ràng các xu hướng nghiên cứu góp phần hệ thống hóa tri thức hiện có trong lĩnh vực, giúp nhận diện được những khoảng trống học thuật còn bỏ ngỏ, từ đó tạo cơ sở cho việc xây dựng định hướng nghiên cứu phù hợp trong tương lai.

3.1.1 Nghiên cứu lý thuyết về dịch thuật pháp lý

Xu hướng thứ nhất phản ánh cách giới nghiên cứu tiếp cận dịch thuật pháp lý từ bình diện lý thuyết và phương pháp, tập trung vào các nền tảng học thuật và nguyên tắc cốt lõi. Một số công trình tiêu biểu minh họa xu hướng này được trình bày ở Bảng 2.

Dù là tiếp cận trên góc độ văn bản hay thực hành, các bài viết trong xu hướng này chịu tác động đáng kể từ những quan điểm truyền thống như sau:

Soriano – Barabino (2020) cho rằng để thực hiện các bước tiếp theo trong quá trình dịch thuật, người dịch trước hết phải hiểu rõ văn bản nguồn, đặc biệt là xác định chính xác kiểu loại văn bản cần dịch. Tuy nhiên, vấn đề phân loại văn bản pháp lý là một chủ đề được bàn luận lâu dài do sự đa dạng về tiêu chí phân loại tùy theo góc nhìn từng học giả được trình bày như trên. Mặt khác, Harvey (2000) lại cho rằng việc phân loại không nên chỉ dựa vào văn bản nguồn, mà còn phải xem xét đầy đủ các yếu tố giao tiếp. Lý do là vì chức năng của văn bản nguồn có thể khác với văn bản đích. Thông qua đó, người dịch có thể đánh giá và lựa

chọn chiến lược dịch phù hợp với từng tình huống giao tiếp.

Bên cạnh đó, nguyên tắc trung thành (fidelity) trong dịch thuật pháp lý luôn có ảnh hưởng nhất định đến việc xây dựng lý thuyết và phương pháp dịch. Việc tuân thủ nguyên tắc này xuất phát từ thời đế chế La Mã nhằm bảo toàn ý nghĩa của Kinh Thánh và văn bản pháp luật (Sarcevic, 1997). Tuy nhiên, Garzone (2000) cho rằng việc tuân thủ khắt khe với SL có thể khiến bản dịch trở nên xa lạ và khó hiểu hơn với người tiếp nhận. Emily (2005) thì nhấn mạnh rằng yếu tố cần cân nhắc đầu tiên trong ngành dịch thuật pháp lý vẫn là “sự trung thành với văn bản gốc”, dù chưa có phương pháp nào chứng minh liệu hiệu lực pháp lý tương đương có thể đạt được nhờ việc tuân thủ này hay không.

Bảng 2. Các nghiên cứu tiêu biểu và kết quả về lý thuyết dịch pháp lý

Tác giả	Nội dung nghiên cứu	Kết quả nổi bật
Newmark (1988)	Xem dịch thuật pháp lý là dạng dịch thể chế, nhấn mạnh vai trò văn hóa và kiến thức pháp lý	Đặt nền móng cho cách nhìn nhận dịch thuật pháp lý như một hoạt động gắn liền với thể chế và ngữ cảnh văn hóa.
Deborah Cao (2007)	Tổng quan lý thuyết dịch pháp lý trong “Translating Law”	Xây dựng nền tảng kiến thức về ngôn ngữ pháp lý, vấn đề thuật ngữ và dịch các loại văn bản pháp lý; được xem là tài liệu nhập môn tiêu biểu.
Garzone (2000)	Ủng hộ phương pháp tiếp cận chức năng trong dịch pháp lý	Thúc đẩy xu hướng chuyển từ dịch sát văn bản gốc sang chú trọng mục đích giao tiếp và chức năng bản dịch.
Nord (1997)	Trình bày chi tiết Skopostheorie và các khái niệm chức năng trong dịch thuật	Cung cấp khung lý thuyết vững chắc cho phương pháp tiếp cận chức năng trong dịch pháp lý, ứng dụng rộng rãi trong nghiên cứu và đào tạo dịch thuật.

Sarcevic (1997) và Tiersma (1999)	Phân loại văn bản pháp lý dựa trên chức năng	Đề xuất hệ thống phân loại văn bản pháp lý theo chức năng, giúp định hướng cách tiếp cận và lựa chọn chiến lược dịch phù hợp.
Harvey (2000)	Đề xuất phân loại dựa trên yếu tố giao tiếp thay vì chỉ dựa vào văn bản nguồn	Nhấn mạnh sự cần thiết xem xét mục đích giao tiếp trong phân loại và dịch thuật văn bản pháp lý.
Nord (1997)	Vai trò phân loại kiểu loại văn bản trong dịch thuật pháp lý	Khẳng định việc phân loại văn bản hỗ trợ xác định đơn vị dịch, chức năng ngôn ngữ và mục đích giao tiếp trong dịch thuật.

3.1.2 Thách thức trong dịch thuật pháp lý

Thách thức trong dịch thuật pháp lý là một chủ đề quen thuộc trong lĩnh vực này, với trọng tâm là phân tích những khó khăn từ nhiều khía cạnh khác nhau và đề xuất các giải pháp phù hợp. Một số công trình tiêu biểu thể hiện rõ xu hướng này được trình bày trong Bảng 3.

Từ cổ và từ Latin đóng vai trò thiết yếu trong tiếng Anh pháp lý nhưng gây nhiều khó khăn khi dịch sang ngôn ngữ khác do sự khác biệt giữa các hệ thống pháp luật (Tiersma, 2008; Mahdi, 2016; Sofyan & Rosa, 2021; Altay, 2004). Ngoài ra, cấu trúc câu dài và phức tạp trong văn bản pháp luật cũng làm tăng nguy cơ bỏ sót thông tin và gây khó khăn trong việc xác định ý chính (Baggio, 2021; Adela-Elena, 2014).

Song song với việc nêu ra thách thức, nhiều học giả cũng đề xuất các phương

pháp ứng phó. Trong đó, phương pháp tương đương chức năng được xem là một lựa chọn khả thi, với cách sử dụng thuật ngữ trong TL có chức năng tương tự với khái niệm gốc, nhằm giúp người đọc hiểu rõ vai trò pháp lý của thuật ngữ (Altay, 2004; Sofyan & Rosa, 2021). Tuy nhiên, phương pháp này cũng bị chỉ trích vì việc tìm tương đương chức năng tốn nhiều sức lực và thời gian, trong khi dịch thuật pháp lý không chỉ dừng ở thay thế thuật ngữ mà còn cần cung cấp thêm thông tin để làm rõ nghĩa (Alshaikh, 2022; Stepanovienė, 2014). Trong bối cảnh đó, một số tác giả như Camelia (2014) và Nhac (2023) đề xuất phương pháp dịch mô tả (descriptive translation) như một giải pháp thay thế, đặc biệt trong trường hợp không tồn tại thuật ngữ tương đương, nhằm duy trì tính chính xác và minh bạch trong bản dịch.

Bảng 3. Các nghiên cứu tiêu biểu và kết quả về thách thức trong dịch thuật pháp lý

Tác giả	Nội dung nghiên cứu	Kết quả nổi bật
Tiersma (2008)	Quá trình phát triển và đặc điểm của ngôn ngữ pháp lý	Từ cổ và từ Latin chiếm số lượng lớn trong việc truyền tải ngôn ngữ pháp luật đương thời
Mahdi (2016)	Nghiên cứu những khó khăn trong việc dịch từ tiếng Anh sang tiếng Ả Rập trên góc độ từ ngữ	Sự tồn tại của từ cổ trong văn bản pháp lý xuất phát từ các thao tác cũ, gây ra hiện tượng không tương đương về thuật ngữ
Sofyan & Rosa (2021)	Nghiên cứu những lỗi dịch văn bản pháp luật từ tiếng Indonesia sang tiếng Anh của người dịch bán chuyên nghiệp và đề xuất chiến lược	Khó khăn trong việc tìm kiếm thuật ngữ tương đương bắt nguồn từ sự khác biệt trong hệ thống pháp luật và ý nghĩa chuyên biệt của các thuật ngữ
Altay (2004)	Phân tích đặc điểm ngôn ngữ pháp lý của tiếng Anh và Thổ Nhĩ Kỳ, từ đó tiến hành đánh giá khó khăn trong quá trình dịch thuật	Khắc phục những thách thức trong việc dịch thuật ngữ không tồn tại trong TL bằng cách diễn giải, tìm tương đương chức năng hoặc dịch theo nghĩa đen
Adela-Elena (2014)	Thuật ngữ và văn phong pháp lý ảnh hưởng sâu sắc đến quá trình dịch thuật	Việc sử dụng câu dài và phức tạp trong văn bản pháp lý có thể phát sinh sự mơ hồ

3.1.3 Ứng dụng khoa học máy tính trong dịch thuật pháp lý

Dịch máy (Machine Translation) là phương pháp dịch tự động văn bản từ SL sang TL mà không có sự can thiệp của con người (Mulé & Johnson, 2010). Việc ứng dụng công nghệ máy tính trong dịch thuật đã có từ năm 1976 khi Systran đã ra mắt

hệ thống dịch máy đầu tiên cho Ủy ban Châu Âu (Kit & Wong, 2008). Tuy nhiên, trong lĩnh vực dịch thuật pháp lý, việc áp dụng dịch máy vẫn là một hướng tiếp cận khá mới, mang lại cả lợi ích lẫn rủi ro tiềm ẩn. Các bài viết trong Bảng 4 tập trung giới thiệu về những kết quả nghiên cứu của việc áp dụng Dịch máy và AI trong quá trình dịch thuật pháp lý.

Bảng 4. Các nghiên cứu tiêu biểu và kết quả về ứng dụng khoa học máy tính trong dịch thuật pháp lý

Tác giả	Nội dung nghiên cứu	Kết quả nổi bật
Kit & Wong (2008)	Đánh giá chất lượng bản dịch văn bản pháp lý bằng các hệ thống dịch máy trực tuyến	Chất lượng dịch cùng một văn bản pháp lý của các hệ thống dịch máy có sự chênh lệch phụ thuộc vào cặp ngôn ngữ được dịch
Al-Shehab (2013)	Đánh giá chất lượng bản dịch các văn bản hợp đồng và bài báo pháp luật từ tiếng Anh sang tiếng Ả Rập bằng Google Dịch	Chất lượng bản dịch của Google Dịch không đạt được tiêu chuẩn cao do những hạn chế của cách dịch theo nghĩa đen
Wiesmann (2019)	Kiểm chứng mức độ hoàn thiện bản dịch của DeepL và MateCat từ tiếng Ý sang tiếng Đức trong nỗ lực hạn chế hậu biên tập	Những hệ thống dịch máy đã không cân nhắc kỹ lưỡng mục đích dịch thuật và đối tượng tiếp nhận bản dịch
Giampieri (2024)	Đánh giá chất lượng và độ tin cậy của bản dịch văn bản pháp lý do ChatGPT và Gemini thực hiện	Bản dịch do AI vẫn còn tồn đọng nhiều hạn chế, do đó sự can thiệp của con người là điều cần thiết
Khoiriah & cộng sự (2024)	Quan điểm của sinh viên luật đối với việc dùng AI để dịch văn bản pháp lý	AI đóng vai trò là công cụ hỗ trợ bước đầu hiệu quả, giúp đơn giản hóa các giai đoạn đầu của quá trình dịch thuật và nghiên cứu
Faradiba & Aini (2024)	Khảo sát cách sinh viên sử dụng và nhận thức về công cụ dịch máy trong quá trình dịch tài liệu pháp lý.	Sinh viên có cái nhìn tích cực về việc áp dụng công nghệ dịch máy trong quá trình dịch thuật văn bản pháp luật thay vì chỉ dựa vào phương pháp thủ công.
Moneus & Sahari (2024)	Đánh giá và so sánh chất lượng bản dịch văn bản pháp luật giữa phiên bản người dịch chuyên nghiệp và phiên bản của AI	AI giúp tăng tốc độ và giảm chi phí dịch thuật, nhưng còn hạn chế trong việc truyền tải sắc thái tinh tế và yếu tố văn hóa

Nếu như trước năm 2020, các nghiên cứu chủ yếu tập trung đánh giá hiệu quả của các hệ thống dịch máy truyền thống (Mulé & Johnson, 2010; Kit & Wong, 2008; Al-Shehab, 2013; Wiesmann, 2019), thì những năm gần đây đã chứng kiến sự bùng nổ các công trình nghiên cứu về trí tuệ nhân tạo trong dịch thuật pháp lý, đặc biệt là đối với ChatGPT (Iu & cộng sự, 2024; Giampieri, 2024; Moneus & Sahari, 2024).

Bên cạnh đó, trí tuệ nhân tạo đang trở thành một chủ đề nghiên cứu thu hút sự quan tâm trong cộng đồng học thuật. AI là một chủ đề tương đối mới trong ngành dịch thuật pháp lý nên vẫn cần có thêm sự đóng góp từ các nhà nghiên cứu để xây dựng một khung lý thuyết toàn diện hơn.

Dựa trên đánh giá và so sánh chất lượng bản dịch văn bản pháp luật giữa phiên bản của người dịch chuyên nghiệp và AI, Moneus & Sahari (2024) cho rằng AI có những lợi thế về tốc độ và tiết kiệm chi phí, nhưng nó khó tạo ra những bản dịch chính xác sắc thái tinh tế cũng như những đặc điểm văn hóa của văn bản. Những điều này con người làm tốt hơn so với AI.

Nhìn chung, ta có thể thấy các văn bản đích do AI tạo ra cần được chỉnh sửa hậu kỳ chính xác và bổ sung bằng chuyên môn của các dịch giả để đảm bảo độ chính xác và chất lượng cao nhất khi dịch các văn bản pháp luật (Giampieri, 2024; Greńczuk & cộng sự, 2024; Khoiriah & cộng sự, 2024). Với những đặc trưng riêng của ngôn ngữ pháp lý, AI vẫn chưa thể tạo ra bản dịch đạt chất lượng tương đương với con người nếu

không được tích hợp kiến thức chuyên sâu về ngôn ngữ học và pháp luật.

3.1.4 Dịch thuật trong bối cảnh tòa án và lập pháp

Xu hướng dịch thuật trong bối cảnh tòa án và lập pháp ngày càng nhận được sự quan tâm lớn do vai trò thiết yếu trong việc đảm bảo tính chính xác và bảo vệ quyền lợi của các bên liên quan. Kết quả lớn từ các nghiên cứu cho thấy chất lượng phiên dịch ảnh hưởng trực tiếp đến quyền lợi của bị cáo và nhân chứng, cũng như khả năng tiếp cận công lý của những người có rào cản ngôn ngữ và văn hóa. Học giả tiêu biểu trong lĩnh vực này là Hale (2020) và Mikkelson (1998), những người đã chỉ ra tầm quan trọng của phiên dịch viên trong quá trình xét xử, đồng thời nhấn mạnh thực trạng thiếu hụt đào tạo bài bản và những hệ lụy pháp lý do chất lượng dịch kém. Bảng 5 trình bày một số nghiên cứu tiêu biểu liên quan đến hoạt động phiên dịch trong bối cảnh tòa án và lập pháp, qua đó làm rõ vai trò, thách thức và các yêu cầu đặt ra đối với người dịch pháp lý trong môi trường tố tụng.

Bảng 5. Các nghiên cứu tiêu biểu và kết quả về dịch thuật trong bối cảnh tòa án và lập pháp

Tác giả	Nội dung nghiên cứu	Kết quả nổi bật
Hale (2020)	Nghiên cứu về vai trò cũng như chất lượng phiên dịch tại tòa.	Khẳng định cần đảm bảo chất lượng của bản dịch pháp lý, tránh gây hiểu lầm cho các bên tham gia.
Mikkelson (1998)	Nghiên cứu về sức ảnh hưởng của bản dịch đến quyền lợi của bị cáo và nhân chứng.	Đưa ra ý kiến về việc cần phải đào tạo bài bản cho phiên dịch viên trong môi trường pháp lý.
Lee (2009)	Vai trò của dịch giả trong các án liên quan văn hóa và ngôn ngữ đa dạng (CALD).	Khẳng định không được xen suy nghĩ cá nhân mà cần truyền đạt thông tin một cách trung thực.
Hale (2006)	Nghiên cứu những thách thức trong dịch thuật tòa án.	Chỉ ra tầm quan trọng của đào tạo bài bản cho phiên dịch viên

Alan (2001)	Nghiên cứu ưu nhược điểm của dịch thuật nối tiếp (consecutive interpreting)	Chất lượng dịch càng chính xác, càng giúp nâng cao tính công bằng và độ tin cậy của quá trình xét xử.
Nartowska (2014)	Bàn về vai trò của dịch giả trong việc đảm bảo sự công bằng trong quá trình xét xử.	Khẳng định rằng dịch giả pháp lý phải linh hoạt và có khả năng ứng biến cao.
Morris (1999)	Phân tích tình huống phức tạp mà dịch giả phải đối mặt trong quá trình dịch thuật.	Đưa ý kiến khi phiên dịch cần phải tìm hiểu về văn hóa, luật pháp nơi xảy ra vụ án.
Jimeno-Bulnes & Hans (2016)	Các yếu tố ảnh hưởng và thách thức từ quá trình dịch tác động đến phiên tòa	Dịch giả và chất lượng dịch thuật có vai trò quan trọng, ảnh hưởng lớn đến vấn đề pháp lý.

Tuy nhiên, xu hướng này cũng vấp phải nhiều tranh luận chính. Một trong những tranh luận chủ yếu là về vai trò của phiên dịch viên, liệu họ chỉ nên đơn thuần truyền đạt thông tin hay còn kiêm nhiệm vai trò cung cấp thông tin văn hóa, xã hội liên quan đến vụ án để giúp tòa án hiểu rõ hơn (Lee, 2009; Nartowska, 2014). Ngoài ra, những thách thức về tốc độ dịch, áp lực thời gian, khả năng ứng biến linh hoạt, và đặc biệt là nguy cơ hiểu lầm văn hóa cũng là những điểm nóng trong các cuộc thảo luận (Alan, 2001; Morris, 1999; Jimeno – Bulnes & Hans, 2016). Các cuộc tranh luận này xoay quanh việc làm sao để đảm bảo tính chính xác tuyệt đối của bản dịch trong bối cảnh pháp lý phức tạp, đặc biệt khi phiên dịch viên thường không có cơ hội chuẩn bị trước kịch bản.

3.2 Thảo luận

3.2.1 Tổng quan xu hướng nghiên cứu dịch thuật pháp lý

Lý thuyết về dịch thuật pháp lý là một xu hướng nghiên cứu với tiến trình phát triển lâu dài và mang tính chất nền tảng để định hình những xu hướng còn lại. Rotman (1995) cho rằng phạm vi lý thuyết dịch thuật pháp lý có thể vô cùng rộng lớn vì bao hàm mối quan hệ giữa pháp luật và ngôn ngữ. Do

đó, các nhà lý thuyết sẽ cảm thấy khó nắm bắt được vì dịch thuật pháp lý nằm tại điểm giao thoa giữa ba lĩnh vực: lý thuyết pháp luật, ngôn ngữ học và lý thuyết dịch thuật (Harvey, 2002). Đây chính là cơ sở tiên quyết cho các tác giả tương lai có thể tiến hành những công trình nghiên cứu về xu hướng này vì sự phong phú trong đối tượng và nội dung nghiên cứu. Những nghiên cứu trong xu hướng này sẽ góp phần xây dựng một hệ thống lý thuyết bao quát và chặt chẽ hơn cho ngành dịch thuật pháp lý.

Mặc dù cơ hội nghề nghiệp và nhu cầu đối với dịch vụ dịch thuật pháp lý ngày càng tăng, các biên/phiên dịch viên vẫn phải đối mặt với một thách thức cốt lõi: dịch thuật pháp lý không chỉ đòi hỏi chuyển đổi ngôn ngữ và văn hóa mà còn yêu cầu xử lý sự khác biệt giữa các hệ thống pháp luật, vốn chịu ảnh hưởng sâu sắc từ các yếu tố xã hội, văn hóa và lịch sử (Way, 2016). Nhìn chung, đối tượng trong xu hướng nghiên cứu về thách thức dịch thuật pháp lý vô cùng đa dạng trải khắp từ những khó khăn thuộc yếu tố con người cho đến yếu tố ngôn ngữ. Song, đích đến cuối cùng của những nghiên cứu này đều có tác dụng trong việc xác định những chướng ngại chính trong việc thực hành dịch thuật, từ đó đề xuất giải pháp và

sửa đổi trong việc đào tạo, bồi dưỡng, nhằm góp phần nâng cao chất lượng chuyên môn của các nhân công trong lĩnh vực.

Thực tế, ChatGPT mang đến cho người dùng khả năng tùy chỉnh dịch thuật ở một cấp độ mới, đồng thời cho phép họ đưa ra phản hồi để điều chỉnh bản dịch theo mong muốn. Ví dụ như có thể thay đổi giọng điệu, phong cách diễn đạt và cân nhắc các yếu tố văn hóa cũng như sự khác biệt vùng miền trong cách hiểu từ ngữ—những yếu tố mà các công cụ dịch thuật truyền thống (Google Translate, Microsoft Translator, and DeepL) chưa thể xử lý hiệu quả (Iu & cộng sự, 2024). Do đó, nghiên cứu đào sâu về những lợi ích và rủi ro trong việc ứng dụng trí tuệ nhân tạo vẫn là một tiềm ẩn khi đứng trước bối cảnh chúng liên tục học hỏi và cải thiện chất lượng bản dịch qua từng thời gian, tạo tiền đề cho các nhà nghiên cứu đương thời nhiều khía cạnh và chủ đề triển vọng để phân tích trong tương lai gần.

Ngoài ra, khi nhắc đến xu hướng dịch thuật trong bối cảnh tòa án và lập pháp, đây không chỉ đơn thuần là quá trình chuyển đổi ngôn ngữ mà còn là cầu nối giữa luật pháp và các bên tham gia. Kết quả nghiên cứu cho thấy đây là một xu hướng có khả năng phát triển mạnh mẽ vì nhu cầu sử dụng ngày càng tăng cao. Trong bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay, đối tượng khách hàng có nhu cầu sử dụng phiên dịch viên tại các tòa án có người tham gia sử dụng ngôn ngữ khác ngày càng nhiều. Với sự phát triển của công nghệ thông tin, vấn đề pháp lý cần được giải quyết cũng được mở rộng hơn, đa dạng hơn. Chính vì thế, chất lượng bản chuyên dịch trong bối cảnh pháp luật ngày được đẩy thêm phần quan trọng. Nhà nghiên cứu Mikkelsen (1998) cũng chỉ ra chất lượng phiên dịch tác động trực tiếp đến quyền lợi của các bên tham gia. Vì vậy, những yêu cầu về chất lượng cũng như độ chính xác của bản dịch ngày càng được nâng cao (Liu & Hale, 2018). Morris (2011) cũng đã đề cập

đến việc dịch chính xác, trung thực có thể bảo vệ được quyền lợi của bị cáo. Do đó, xu hướng này có thể ngày càng phát triển mạnh mẽ và nở rộ dựa vào sự gia tăng nhu cầu cũng như những lợi ích gắn liền với việc nghiên cứu và ứng dụng xu hướng này.

Xét tổng thể, các nghiên cứu thuộc xu hướng (1) và (4) xuất hiện từ rất sớm, với nền tảng hình thành từ thế kỷ XX và phát triển liên tục cho đến hiện nay. Tuy nhiên, kể từ sau năm 2010, dữ liệu khảo sát ghi nhận sự chuyển dịch đáng kể, thể hiện qua sự gia tăng mạnh mẽ của các công trình tập trung vào (2) thách thức và (3) ứng dụng khoa học máy tính trong dịch thuật pháp lý. Sự chuyển dịch này phản ánh nhu cầu mới của thực tiễn dịch thuật pháp lý trong bối cảnh toàn cầu hóa pháp luật hiện nay.

Mặc dù dịch thuật pháp lý đã hiện diện trong môi trường học thuật Việt Nam thông qua các chương trình đào tạo tại một số trường đại học, song lĩnh vực này vẫn chưa phát triển mạnh về phương diện nghiên cứu. Các ấn phẩm trong nước dường như rời rạc, chưa tập trung vào định hướng nghiên cứu, mà chủ yếu tập trung vào giảng dạy và nâng cao năng lực sử dụng tiếng Anh pháp lý. Do đó, việc nhận diện các xu hướng nghiên cứu độc lập về dịch thuật pháp lý tại Việt Nam là vấn đề khó, đặc biệt khi so sánh với bối cảnh quốc tế.

3.2.2 Đề xuất nghiên cứu

Trên cơ sở tổng hợp và phân tích các xu hướng nghiên cứu chính về dịch thuật pháp lý, bài viết cũng đưa ra một số đề xuất nghiên cứu liên quan đến dịch thuật pháp lý trong thời gian sắp tới.

Rotman (1995) cho rằng những người nói cùng một ngôn ngữ nhưng thuộc các hệ thống pháp luật khác nhau có thể gặp khó khăn trong dịch thuật pháp lý còn lớn hơn so với những người nói các ngôn ngữ khác nhau nhưng cùng thuộc một hệ thống pháp luật. Vậy nên, nghiên cứu về tập trung

phân tích sự khác biệt giữa dịch thuật pháp lý trong hệ thống thông luật và dân luật là một hướng nghiên cứu tiềm năng. Vì đối với các quốc gia sử dụng đa ngôn ngữ và có từ hai hệ thống pháp luật trở lên, như Canada, Ấn Độ, Israel, v.v, quá trình dịch thuật văn bản trở nên phức tạp hơn nhiều khi hệ thống pháp luật của SL và TL không giống nhau, dẫn đến nguy cơ văn bản hoặc bị diễn giải theo các quy tắc pháp lý mâu thuẫn (Sarcevic, 2000).

Hơn thế nữa, ngành dịch thuật pháp lý tới nay vẫn chưa có một cơ chế đánh giá chất lượng hoàn chỉnh với những tiêu chí đặc thù dựa trên yêu cầu riêng biệt của ngành. Prieto Ramos (2015) cho rằng việc tìm kiếm phương pháp đánh giá chất lượng luôn là nhiệm vụ trọng tâm của nghiên cứu lĩnh vực dịch thuật pháp lý khi mà các cách tiếp cận chung về chất lượng dịch thuật chưa đáp ứng được nhu cầu về các tiêu chuẩn phù hợp với điều kiện giao tiếp trong dịch thuật pháp lý. Lỗi dịch thuật có thể dẫn đến những hậu quả nghiêm trọng, thậm chí gây nguy hiểm đến tính mạng, đối với mọi chủ thể tham gia vào quá trình dịch thuật (Byrne, 2007), do đó, Prieto Ramos (2015) và Al – Tarawneh & cộng sự (2023) nhấn mạnh nhu cầu về chuẩn mực chất lượng trong dịch thuật pháp lý là điều cấp thiết để đánh giá xem một bản dịch văn bản pháp lý có đáng tin cậy hay không.

Theo Way (2016), một trong những thách thức lớn nhất của ngành dịch thuật pháp lý trong thế kỷ 21 là đào tạo ra những dịch giả pháp lý có chuyên môn cao. Cùng quan điểm, Camelia (2014) cũng chỉ ra hiện trạng số lượng dịch giả pháp lý có trình độ vẫn còn hạn chế so với nhu cầu thực tế khi các văn bản pháp lý ngày càng phổ biến, do đó, nâng cao chất lượng đào tạo đang trở thành thách thức lớn đối với giới học thuật. Vì những lý do trên, tác giả cho rằng cần đầu tư nghiên cứu cải tiến các chương trình đào tạo chuyên ngành Anh văn pháp lý để nâng cao

năng lực cho đội ngũ nhân lực ngành dịch thuật pháp lý – đặc biệt là sinh viên trước khi bước vào môi trường làm việc thực tế.

Bên cạnh đó, sự phát triển nhanh chóng của công nghệ dịch máy và trí tuệ nhân tạo cũng đặt ra một câu hỏi lớn: Liệu vai trò của con người trong dịch thuật pháp lý có bị thay thế bởi công nghệ trong tương lai? Mattila (2013) nhận định rằng dù các dịch giả thuộc khối EU thường xuyên sử dụng công cụ dịch tự động và chương trình hỗ trợ dịch, mọi thao tác dịch thuật vẫn đòi hỏi sự kiểm soát của con người. Từ đó, ông kết luận rằng “biên dịch pháp lý sẽ vẫn là hoạt động chủ yếu của con người, ít nhất là trong tương lai gần”. Đối với chủ đề dịch bằng trí tuệ nhân tạo, nhiều tác giả cũng đi đến một kết luận khá tương đồng: AI chưa thể hoàn toàn thay thế chuyên môn của con người trong dịch thuật văn bản pháp lý, trong đó, vai trò chỉnh sửa hậu kỳ của con người đóng vai trò quan trọng trong việc đảm bảo độ chính xác và tính hợp lệ của bản dịch (Khoiriah & cộng sự, 2024; Greńczuk & cộng sự, 2024; Lu & cộng sự, 2024). Các nghiên cứu hiện tại vẫn còn hạn chế do dựa trên tập dữ liệu khá nhỏ và chưa phản ánh toàn diện ngành dịch thuật pháp lý. Trong bối cảnh AI liên tục phát triển nhờ vào các thuật toán tự học của mình, nhu cầu nghiên cứu, so sánh chất lượng bản dịch máy, AI với bản dịch do người làm theo tiến trình thời gian là vô cùng cấp thiết để đánh giá chính xác vai trò của con người trong lĩnh vực này.

Cuối cùng, vấn đề đào tạo phiên dịch viên chuyên nghiệp trong bối cảnh tòa án và lập pháp vẫn còn bị bỏ ngỏ và rất cần được nghiên cứu chuyên sâu. Nhiều học giả như Hale (2006), Aliverti và Seoighe (2017) cho rằng phần lớn phiên dịch viên chưa được đào tạo bài bản và thiếu kinh nghiệm thực tế tại tòa án, dẫn đến chất lượng dịch kém và ảnh hưởng đến quyền lợi của các bên liên quan. Nartowska

(2014) đề xuất rằng các cơ sở đào tạo tại Liên minh Châu Âu cần xây dựng chương trình giảng dạy phù hợp, trang bị kỹ năng ứng phó với tình huống bất ngờ. Bên cạnh đó, Lee (2015) nhấn mạnh việc cải thiện khả năng tiếp cận, nâng cao chất lượng dịch và nghiên cứu các vấn đề giao tiếp giữa các bên có khác biệt ngôn ngữ, văn hóa. Những nghiên cứu này sẽ góp phần cải thiện quy trình xét xử, tăng cường tính minh bạch và công bằng trong hệ thống tư pháp.

4. KẾT LUẬN

Bài viết đã khái quát bốn xu hướng chính trong nghiên cứu dịch thuật pháp lý hiện nay. Thứ nhất, xu hướng nghiên cứu lý thuyết và phương pháp tiếp cận trong dịch thuật pháp lý tập trung vào việc xây dựng cơ sở khoa học cho hoạt động dịch, từ đó giúp định hình định hướng phát triển cho ngành. Thứ hai, các thách thức trong dịch thuật pháp lý xoay quanh đặc điểm ngôn ngữ pháp lý, khác biệt hệ thống pháp luật, và sự phức tạp trong đào tạo người dịch. Thứ ba, công nghệ và trí tuệ nhân tạo đang được ứng dụng ngày càng nhiều trong lĩnh vực này, song vẫn cần đến vai trò quan trọng của con người trong kiểm tra và hiệu đính bản dịch. Thứ tư, hoạt động dịch thuật trong bối cảnh tòa án và lập pháp được đánh giá là yếu tố then chốt trong việc đảm bảo quyền tiếp cận công lý, đòi hỏi người phiên dịch không chỉ có năng lực song ngữ mà còn hiểu biết pháp

lý và văn hóa sâu sắc. Từ ba xu hướng trên, bài viết đề xuất một số hướng nghiên cứu còn bỏ ngỏ như: phân tích sâu hơn tác động của sự khác biệt hệ thống pháp luật đến chất lượng dịch; hình thành cơ chế đánh giá chất lượng chuyên biệt cho dịch thuật pháp lý; cách vận dụng hợp lý các chiến lược dịch trong quá trình thực hành; xây dựng và cải tiến chương trình đào tạo chuyên sâu về dịch thuật pháp lý; đánh giá hiệu quả của dịch máy/AI theo thời gian và từ góc nhìn người học.

Một hạn chế đáng kể của nghiên cứu là chưa bao quát được các công trình nghiên cứu liên quan đến dịch thuật pháp lý trong những ngôn ngữ ngoài tiếng Anh. Bên cạnh đó, việc phân loại và đặt tên chủ đề chịu ảnh hưởng từ quan điểm chủ quan của người nghiên cứu, dù đã tuân theo quy trình rõ ràng. Dù số lượng bài viết được lựa chọn chưa thể bao quát toàn diện lĩnh vực, kết quả phân tích vẫn cho phép đề xuất một cái nhìn hệ thống về tình hình nghiên cứu hiện nay, cũng như các hướng tiếp cận đang được quan tâm. Những hướng này không chỉ có ý nghĩa học thuật mà còn góp phần định hình chương trình đào tạo và định hướng nghề nghiệp trong lĩnh vực dịch thuật pháp lý. Bên cạnh đó, bài viết góp phần đề xuất một khung tham chiếu ban đầu cho các nhà nghiên cứu ở Việt Nam, nhằm gợi ý các đường hướng nghiên cứu dịch thuật pháp lý trong thời gian tới.

Thông tin tác giả:

TS. Phan Tuấn Ly (**Tác giả liên hệ*), Trường Đại học Luật TP. HCM, TP. Hồ Chí Minh, Việt Nam

Email: phantuanly@gmail.com

Lê Mỹ Duyên, Trường Đại học Luật TP. HCM, TP. Hồ Chí Minh, Việt Nam

Email: hamyduyen90@gmail.com

Đàm Lan Anh, Trường Đại học Luật TP. HCM, TP. Hồ Chí Minh, Việt Nam

Email: lananhdam0320@gmail.com

Thông tin bài báo:

Ngày nhận bài: 10/07/2025

Ngày hoàn thiện biên tập: 27/11/2025

Ngày duyệt đăng: 01/12/2025

Ghi chú

Các tác giả xác nhận không có tranh chấp về lợi ích đối với bài báo này.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Adela-Elena, D. (2014). Difficulties and strategies in the process of legal texts translation. *Management Strategies Journal*, 26(4), 502–506.
- Al-Shehab, M. (2013). The translatability of English legal sentences into Arabic by using Google translation. *International Journal of English Language and Linguistics Research*, 1(3), 18–31.
- Al-Tarawneh, A., Hatab, W. A., & Al-Badawi, M. (2023). Standardizing the measures of assessment in legal translation profession. *Information Sciences Letters*, 12(10), 2565–2574.
- Alan, T. C. (2001). Is the simultaneous mode feasible and desirable in court interpreting?
- Aliverti, A., & Seoighe, R. (2017). Lost in translation? Examining the role of court interpreters in cases involving foreign national defendants in England and Wales. *New Criminal Law Review*, 20(1), 130–156.
- AlSaeed, A. A. M., & Abdulwahab, M. M. (2023). Functional equivalence in legal translation: Legal contracts as a case study. *Global Journal of Politics and Law Research*, 11(3), 72–150.
- Alshaikh, N. (2022). Problems of translating legal contracts: Perspectives of Saudi translation students. *Journal of Politics and Law*, 15, 50.
- Altay, A. (2004). Difficulties encountered in the translation of legal texts. *Journal of Diplomatic Language*, 1(4), 1–10.
- Baggio, G. (2021). The challenges of legal translation: An error analysis of trainees' translations. [Publication information missing].
- Biel, Ł. (2017). Researching legal translation: A multi-perspective and mixed-method framework for legal translation. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 68, 76–88.
- Biel, L., & Engberg, J. (2013). Research models and methods in legal translation. *Linguistica Antverpiensia, New Series–Themes in Translation Studies*, 12.
- Braun, V., & Clarke, V. (2024). Thematic analysis. In *Encyclopedia of quality of life and well-being research* (pp. 7187-7193). Cham: Springer International Publishing.
- Byrne, J. (2007). Caveat translator: Understanding the legal consequences of errors in professional translation. *Journal of Specialised Translation*, 7, 2–24.
- Camelia, C. (2014). Errors and difficulties in translating legal texts. *Management Strategies Journal*, 26(4), 487–492.
- Cao, D. (2007). *Translating law* (Vol. 33). Multilingual Matters.
- Cao, D. (2010). Legal translation. In Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.), *Handbook of Translation Studies* (Vol. 1, pp. 191–195). John Benjamins.
- Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297–298.
- Corina, I. (2021). *Definition of translation, translation strategy, translation procedure, translation method, translation technique, translation transformation* (p. 473). Editor Coordinator.
- Emily, P. W. Y. (2005). The cultural transfer in legal translation. *International Journal for the Semiotics of Law*, 18(3), 307–323.
- Faradiba, C. F., & Aini, N. (2024). The use of machine translation for legal documents of university students in English department class. In *Proceedings of the International Conference on Religion, Science and Education* (Vol. 3, pp. 301–307).
- Freeman, R. (2009). What is 'translation'? *Evidence & Policy*, 5(4), 429–447.
- Garzone, G. (2000). Legal translation and functionalist approaches: A contradiction in terms. *AsTTi/eTi*, 395.
- Giampieri, P. (2024). The use of AI in the translation of legal documents: A critical analysis. *trans-kom*. Retrieved from <https://www.trans-kom.eu>

- Gręnczuk, A., Chomiak-Orsa, I., & Tryczyńska, K. (2024). AI-supported translation tools for legal texts: A comparative analysis. *Procedia Computer Science*, 246, 5545–5554.
- Hale, S. (2006). Themes and methodological issues in court interpreting research. *Linguistica Antverpiensia, New Series—Themes in Translation Studies*, 5.
- Hale, S. (2020). Court interpreting: The need Prieto Ramos to raise the bar: Court interpreters as specialized experts. In M. Coulthard, A. Johnson, & R. Sousa-Silva (Eds.), *The Routledge handbook of forensic linguistics* (pp. 485–501). Routledge.
- Harvey, M. (2000). A beginner's course in legal translation: The case of culture-bound terms. *AsTTi/eTi*, 2(24), 357–369.
- Harvey, M. (2002). What's so special about legal translation? *Meta*, 47(2), 177–185.
- Iu, K. Y., Tu, L., & Liu, Y. (2024). AI-powered legal translation: Can ChatGPT facilitate the development of Chinese common law? *Available at SSRN*.
- Jimeno-Bulnes, M., & Hans, V. P. (2016). Legal interpreter for the jury: The role of the clerk of the court in Spain. *Oñati Socio-Legal Series*, 6(2).
- Khoiriah, U. F., Siha, A. S. F., Rahmani, P. H., Sutopo, A., & Haryanti, D. (2024). Law students' perception of AI in legal document translation: Opportunities and challenges. *JPGENUS: Jurnal Pendidikan Generasi Nusantara*, 2(2), 210–216.
- Kit, C., & Wong, T. M. (2008). Comparative evaluation of online machine translation systems with legal texts. *Law Library Journal*, 100, 299.
- Le, T. (2003). Dịch văn bản luật pháp tiếng Việt sang tiếng Anh từ góc độ ngữ dụng học. *VNU Journal of Foreign Studies*, 19(1). Retrieved from <https://js.vnu.edu.vn/FS/article/view/4055>
- Lee, J. (2009). When linguistic and cultural differences are not disclosed in court interpreting. *Multilingua*, 28(4), 379–401. <https://doi.org/10.1515/mult.2009.017>
- Lee, J. (2015). Court interpreting. In H. Mikkelsen & R. Jourdenais (Eds.), *The Routledge handbook of interpreting* (pp. 186–201). Routledge.
- Liu, X., & Hale, S. (2018). Achieving accuracy in a bilingual courtroom: The effectiveness of specialised legal interpreter training. *The interpreter and translator trainer*, 12(3), 299–321.
- Mahdi, A. F. (2016). Difficulties in legal translation concerning English & Arabic. *Journal of the College of Basic Education*, 22(93), 21–32.
- Mattila, H. E. (2013). *Comparative legal linguistics: Language of law, Latin and modern lingua francas*. Routledge.
- Mikkelsen, H. (1998). Towards a redefinition of the role of the court interpreter. *Interpreting*, 3(1), 21–45.
- Moneus, A. M., & Sahari, Y. (2024). Artificial intelligence and human translation: A contrastive study based on legal texts. *Heliyon*, 10(6).
- Morris, R. (1999). The gum syndrome: predicaments in court interpreting. *The International Journal of Speech, Language and the Law*, 6(1), 6–29.
- Morris, R. (2011). Images of the court interpreter: Professional identity, role definition and self-image. In *Identity and status in the translational professions* (pp. 209–230). John Benjamins Publishing Company.
- Mulé, M., & Johnson, C. (2010). How effective is machine translation of legal information. *Clearinghouse Review*, 44, 32.
- Munday, J., Pinto, S. R., & Blakesley, J. (2022). *Introducing translation studies: Theories and applications*. Routledge.
- Nartowska, K. (2014). Court interpreter: Lawyer, psychiatrist, director or actor? *Lingua Legis*, (22), 44–54.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation* (Vol. 66, pp. 1–312). Prentice Hall.

Nhac, T. H. (2023). Learners' obstacles in the translation of legal texts between English and Vietnamese. *International Journal of Linguistics and Translation Studies*, 4(4), 61–71.

Nord, C. (1997). *Translating as a purposeful activity: Functionalist approaches explained*. St. Jerome Publishing.

Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., & Moules, N. J. (2017). Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1–13.

Palumbo, G. (2009). *Key terms in translation studies*. Continuum.

Piszc, A., & Sierocka, H. (2020). The role of culture in legal languages, legal interpretation and legal translation. *International Journal for the Semiotics of Law-Revue internationale de Sémiotique juridique*, 33(3), 533-542.

Pöchhacker, F. (2022). *Introducing interpreting studies*. Routledge

Prieto Ramos, F. (2015). Quality assurance in legal translation: Evaluating process, competence and product in the pursuit of adequacy. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique*, 28, 11–30.

Prieto Ramos, F. (2024). Legal and institutional translator competence: developments and training implications. *The Interpreter and Translator Trainer*, 18(2), 139-147.

Riger, S., & Sigurvinsdottir, R. (2016). Thematic analysis. In L. A. Jason & D. S. Glenwick (Eds.), *Handbook of methodological approaches to community-based research: Qualitative, quantitative, and mixed methods* (pp. 33–41). Oxford University Press.

Rotman, E. (1995). The inherent problems of legal translation: Theoretical aspects. *Indiana International & Comparative Law Review*, 6, 187.

Sakai, N. (2006). Translation. *Theory, Culture & Society*, 23(2–3), 71–78.

Sarcevic, S. (1997). *New approach to legal translation*. Kluwer Law International.

Sarcevic, S. (2000). Legal translation and translation theory: A receiver-oriented approach. In *International Colloquium “Legal Translation, Theory/ies, and Practice”*, University of Geneva (pp. 17–19).

Sofyan, R., & Rosa, R. N. (2021). Problems and strategies in translating legal texts. *Humanus: Jurnal Ilmiah Ilmu-ilmu Humaniora*, 20(2), 221–232.

Soriano-Barabino, G. (2020). Cultural, textual and linguistic aspects of legal translation: A model of text analysis for training legal translators. *International Journal of Legal Discourse*, 5(2), 285–300.

Stepanovienė, A. (2014). Difficulties encountered by students in the translation of legal texts. *Public Security and Public Order*, (11).

Tiersma, P. M. (1999). *Legal language*. University of Chicago Press.

Tiersma, P. M. (2008). The nature of legal language. In J. Gibbons & M. T. Turell (Eds.), *Dimensions of forensic linguistics* (pp. 7–25). John Benjamins Publishing Company.

Way, C. (2016). The challenges and opportunities of legal translation and translator training in the 21st century. *International Journal of Communication*, 10, 1009–1029.

Wiesmann, E. (2019). Machine translation in the field of law: A study of the translation of Italian legal texts into German. *Comparative Legilinguistics*, 37(1), 117–153.

CURRENT TRENDS IN LEGAL TRANSLATION AND INTERPRETATION IN THE WORLD

Phan Tuan Ly*, Le My Duyen, Dam Lan Anh

Faculty of Legal Linguistic, Ho Chi Minh City University of Law, Vietnam

Abstract: *Legal translation is an interdisciplinary field that has increasingly attracted the interest of both domestic and international scholars. This article employs thematic analysis as a methodological approach to collect data based on keywords relevant to legal translation. More than 100 selected studies were subsequently categorized into thematic groups. The findings reveal four major research trends in the field: (1) theoretical approaches to legal translation, (2) challenges in legal translation, (3) the application of computer science in legal translation, and (4) legal translation in judicial and legislative contexts. The article still presents several limitations, such as the predominance of English-language sources, a certain degree of subjectivity in thematic analysis, and restrictions concerning the number of references. Nevertheless, based on this thematic overview and analysis, the article proposes several potential research directions for future investigations into legal translation.*

Keywords: *interpretation, judicial translation, legal translation studies, thematic analysis, translation*

Author Information:

Phan Tuan Ly, Ph.D. (*Corresponding author), Ho Chi Minh City University of Law, Ho Chi Minh City, Vietnam

Email: phantuanly@gmail.com

Le My Duyen, Ho Chi Minh City University of Law, Ho Chi Minh City, Vietnam

Email: hamyduyen90@gmail.com

Dam Lan Anh, Ho Chi Minh City University of Law, Ho Chi Minh City, Vietnam

Email: lananhdam0320@gmail.com

Note

The authors declare no competing interests.